schap. (Encycl. II. 35, 130, 233.) Christus is het generale subject der herschapen menschheid in centralen zin. En Christus is het centrale menschelijk bewustzijn. (Encycl. II. 12.) Dit bewustzijn der menschheid leeft organisch in de denkende individuën.

Ons bezwaar hiertegen is:

Afgedacht van vele bizondere bedenkingen, wordt Christus hier vereenzelvigd met de menschheid, daar het persoonlijk onderscheid tusschen Christus en de menschheid wordt opgeheven, wat noodwendig tot Pantheisme leiden moet.

4°. De *inhoud* der theol. wetenschap.

Wat de inhoud der Theologie is, wordt niet afgeleid uit het begrip der Theologie en niet uit de H. Schrift, maar uit het begrip *de wetenschap*. De wetenschap is het *alleen* om *weten* te doen, en heeft geen praktisch doel voor en in het leven, maar heeft haar doel in zichzelf. Alle dingen, die in de H. Schrift praktisch zijn in hun doel, liggen dus buiten het terrein der theologische wetenschap. Daarom behoort al het soteriologische (alles wat onze verlossing betreft) niet tot de theologische wetenschap, maar is bijkomstig (accidenteel) en een hulpmiddel, omdat het een praktisch doel heeft. Dientengevolge maakt Dr. Kuyper scheiding tusschen de Theologie *als wetenschap* en de Theologie als *kennisse Gods*. De eerste is de Theologie der Universiteit, de andere is de Theologie der Kerk. De Theologie *als wetenschap* ligt buiten het terrein en buiten *de bevoegdheid* van de Kerken. (Encycl. II. 207, 223, 224, 257—259, 318—320, 328, 329, 525, 535.)

Evenzoo wordt uit het begrip *de wetenschap* afgeleid, dat de natuurlijke Theologie (theologia naturalis) de *eigenlijke, wezenlijke* en *eeuwige* Theologie is. *De wetenschap* is het alleen om weten te doen. Wat God in de bizondere openbaring (theologia specialis) mededeelt, is aangelegd op *het heil* van den mensch, en is dus soteriologisch. Dit behoort derhalve niet tot den wezenlijken inhoud der theologische wetenschap. De eigenlijke inhoud der Theologie lag dus in de natuurlijke openbaring in den persoon van Adam als beeld Gods, en in de schepping. De bizondere openbaring vóór en nà den val is accidenteel (bijkomstig) en niet kenbron van de theologische wetenschap.

Ten gevolge van de ronde kunnen wij de theologische wetenschap niet meer uit den mensch en uit de schepping opdiepen. (Encycl. II. 225, 229.) Daarom heeft God ook de natuurlijke Theologie (theologia naturalis) ons nu in de H. Schrift geopenbaard. Voor zoover nu de H. Schrift deze theologia naturalis bevat, is zij de kenbron der theologische wetenschap; verder niet. Al het andere is soteriologisch, en bedoelt niet ons wetenschap te geven, maar bedoelt ons heil. Doch de natuurlijke openbaring (revelatio naturalis) bedoelt alleen ons *wetenschap* van God te geven. Daarom is de theologische wetenschap alleen de eigenlijke inhoud der theol. wetenschap.

Onze bezwaren hiertegen zijn:

a. Dat de scheiding van Theologie *als wetenschap* en van *kennis Gods* in strijd is met de gereformeerde opvatting der Theologie. De oude gereformeerden hebben nooit een *specaal*, maar slechts een *graduatel* onderscheid aangenomen tusschen de Theologie in de Kerk en aan de Universiteit.

b. Dat de uitsluiting van het soteriologische uit de eigenlijke theologische wetenschap evenzoo in strijd is met de gereformeerde opvatting der Theologie. Het soteriologische werd niet als bijkomstig (accidenteel) en slechts als hulpmiddel beschouwd, maar als wezenlijk tot den inhoud der theologische wetenschap behoorende.

c. Dat volgens de gereformeerden niet slechts de natuurlijke Theologie (theologia naturalis), maar ook de bizondere Theologie, d. i. de inhoud der bizondere openbaring (revelatio specialis) tot den wezenlijken inhoud der theologische wetenschap behoort.

d. Dat volgens de gereformeerde opvatting de theologische wetenschap haar doel niet in zichzelf, d. i. alleen in *het weten* heeft, maar dat haar doel ligt in de eere Gods in de gemeente (Efez. 3 : 14—21.)

e. Dat, indien de Theologie als wetenschap ligt buiten het terrein en de bevoegdheid der Kerken, volgen moet, dat de Kerk de theologische wetenschap als zoodanig niet beoordeelen kan en mag. Alleen voor zoover zij met de kennis Gods, d. i. met het soteriologische en het heil der Kerk in verband staat, mag de Kerk haar oordeel laten hooren.

Ook dit is in strijd met de gereformeerde opvatting, die aan de Kerk wel degelijk bevoegdheid toekent, om de theologische wetenschap te beoordeelen.

f. Dat deze opvatting eene universitaire opleiding eischt, (Encycl. II. 536) zullen de aanstaande Dienaren des Woords theologisch wetenschappelijk gevormd worden, wat niet alleen strijdt met de gereformeerde opvatting, maar ook tegen de bepaling der Gen. Synode van 1893 ingaat.

Krachtens dit beginsel laat het zich verstaan, dat Dr. Kuyper de dogmata, behoorende tot de Theologie, niet uit de H. Schrift op redeneert, maar ze allereerst in verband zoekt te brengen met zijn theologisch uitgangspunt, en daarna, terecht of te onrecht, bewijzen uit de H. Schrift bijbrengt, zoodat bezwaren tegen zijne opvatting der Theologie als vanzelf leiden tot bezwaren tegen eenige leerstellingen aangaande den weg der zaligheid.

II.

Onze bezwaren tegen *eenige leerstellingen* aangaande den weg der zaligheid betreffen:

1°. De *Rechtvaardigmaking*.

2°. De *Roeping*, in verband met de Wedergeboorte, het Geloof en de Bekeering.

3°. Den *Doop*.

4°. De *Kerk*.

1°. De *Rechtvaardigmaking*.

Volgens Dr. Kuyper heeft onze rechtvaardigmaking reeds van eeuwigheid plaats gehad in de heilige vierschaar Gods, en wordt de rechtvaardigmaking in de H. Schrift als een eeuwige daad Gods geopenbaard, d. i. als zulk een daad, die aan geen bepaling door eenige oogenblikken uit het menschelijk aanzijn gebonden is. («Het Werk v. d. H. Geest" II. 143, 222. «E Voto". Zondag 23.) En de rechtvaardigmaking door en uit het geloof is de rechtvaardiging voor het bewustzijn der geloovigen, door de aanneming van de verkondiging der rechtvaardiging, die van eeuwigheid over ons besloten en geschied is.

Die leering is in strijd met de *Geref. Belijdenisschriften*. De *Catechismus*, Zondag 17, leert, dat Christus ons de gerechtigheid, door zijn dood verworven, declachtig *maakt* «door de kracht zijner opstanding". In Zondag 23 heet het «dat ik *alleen* door een oprecht geloof *voor God* rechtvaardig ben;" voor God, niet voor mijn eigen bewustzijn; «dat God mij de volkomene genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus *toerekent*, ... zooverre ik zulke weldaad met geloovige harte aanneem". Dus niet van eeuwigheid, maar in den tijd, zoodra de zondaar gelooft. Niet een vrijsprekend vonnis van eeuwigheid, maar dat werk van Christus «is mijne gerechtigheid voor God," en *die* «kan ik niet anders dan door het geloof aannemen en mij toeëigenen."

Ook de *Belijdenis* kent geen eeuwige rechtvaardigmaking. Zij belijdt «onze rechtvaardigmaking door het geloof in Jezus Christus". Art. 22 en 23, vergel. met Art. 20 en 21.

De *Vijf Art. tegen de R.* spreken ook geen woord van de eeuwige rechtvaardigmaking. Zij vereenzelvigen ook niet den eeuwigen raad Gods tot zaligheid der uitverkorenen met de rechtvaardigmaking. Integendeel, in Hoofdst. I, 7, spreekt zij zoo duidelijk mogelijk uit, dat God ook besloten heeft de uitverkorenen van Christus te geven en «krachtiglijk tot zijne gemeenschap door zijn Woord en Geest te roepen en te trekken, of met het ware geloof te begaven en *te rechtvaardigen*.

Overal plaatsen de gereformeerden de rechtvaardigmaking, d. i. de rechtvaardigspreking des zondaars door God, *na* de roeping en in verband met het geloof.

En wat zegt de *H. Schrift!*

Zij zegt niet, dat de uitverkorene gerechtvaardigd *is*, maar «dat de mensch gerechtvaardigd *wordt*, zonder de werken der wet" Rom. 3 : 28. De Schrift bestrijdt de dwaalleer van rechtvaardiging uit de werken, waardoor immers niet verstaan kan worden (Gal. 3. Rom. 4) een ontvangen en bewust worden van een vrijspraak, die reeds van eeuwigheid is geschied.

De Joden meenden wel terdege, door de werken zich de vrijspraak te kunnen waardig maken; daar tegenover leert de Schrift, dat geheel de wereld verdoemelijk is voor God; dat niemand iets tot zijne vrijspraak kan toebrengen, en dat allen die zalig worden «om niet *worden* gerechtvaardigd." En met allen, die door het geloof de gerechtigheid van Christus hebben aangenomen, jubelt de Apostel: «Wij dan gerechtvaardigd zijnde uit het geloof," (Rom. 5 : 1.)

De eenige tekst, dien Dr. Kuyper voor zijn gevoelen aanvoert (Rom. 8 : 30), spreekt zoo krachtig mogelijk tegen hem. De rechtvaardigmaking staat daar *na* de roeping, en in onderscheiding van het kennen en verordineeren, staat er *niet* bij: te voren. Ook het verband maakt het duidelijk, dat zij die te voren gekend en verordineerd zijn, in den tijd hieraan zijn te kennen, dat zij God liefhebben, als vrucht van de roeping, *naar*, niet *in*, maar naar Gods voornemen.

Deze leering, aldus geheel ingaande tegen de Geref. Belijdenisschriften en tegen de H. Schrift, is zeer gevaarlijk.

a. Omdat zij wijzen wil zijn dan God, Die zich openbaart in Zijn Woord, zooals Hij wil dat wij Hem kennen en dienen zullen, en de H. Schrift dienstbaar maakt aan vooropgezette menschengedachten.

b. Ook door haar inhoud en strekking. Zij maakt in beginsel het besluit Gods gelijk met de uitvoerende daden Gods, en verwart en verdonkert en verandert alzoo èn den Raad Gods èn Gods werk der zaligmaking.

Geheel het werk der verlossing wordt besluit, en het besluit het werk der verlossing, zoodat met den daad de Raad Gods het één en het al wordt van het werk en van de leer der zaligheid. En daaruit moet volgen, dat gerechtvaardigden tal van jaren kunnen leven in de gruwelijkste zonden; alsmede dat alle roepstemmen tot de niet verkorenen een ijdel geklank zijn, omdat zij reeds van eeuwigheid *zijn* verdoemd.

Daartegen zegt de Schrift: «God is het die rechtvaardig maakt; wie is het die verdoemt?" En «die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden, maar die niet geloofd zal hebben, *zal* verdoemd *worden*."

c. Uit deze gronddwaling komen al de andere voort bij Dr. Kuyper, die tracht naar een systeem, waarin alles voor ons denken sluit als één logisch geheel.

Daaruit is het ook te verklaren, dat Dr. Kuyper niet zooals Gomarus, Voetius, Comrie en anderen, die ook min of meer duidelijk spreken van een eeuwige rechtvaardigmaking, deze leering slechts voorstelt met het oog op de totale niet-verdienstelijkheid en de totale krachteloosheid voor het geloof zelf, als medewerkend tot de rechtvaardigmaking, maar de lijn doortrekt, hoewel nog niet geheel consequent, tot de roeping, de wedergeboorte, het geloof en andere leerstukken. («Werk v. d. H. Geest" II 143.)

2°. De *Roeping*, in verband met de Wedergeboorte, het Geloof en de Bekeering.

Volgens Dr. Kuyper («Werk v. d. H. Geest" II. 187. «E Voto II. 133, 134.) volgt de roeping op de wedergeboorte en het geloof. «Want als dan nu de uitverkoren zondaar wedergeboren, d. i. levend gemaakt, met geloofsvermogen begaafd en aan Jezus gebonden *is*, dan is het eerste werk, dat alsnu volgt, de roeping". Zij is het middel, om het geestelijke leven *tot bewustzijn* te brengen; terwijl zij, evenals de wedergeboorte, niet een individueele (persoonlijke) werking op het bewustzijn is, maar een corporatieve. De wedergeboorte wordt dan voorgesteld als een onmiddellijke daad des Geestes, *buiten* het Woord, en de roeping geschiedt door het Woord, onder toepassing des Geestes; doch «de Dienst des Woords heeft niet met de dooden te rekenen", en «de prediking kan niets ter zaligheid doen, noch uitwerken, dan waar het *leven* in kiem of ontkieming den *dood* reeds verving". («de *Heraut*" No. 949.) De prediking toch «gaat altoos uit naar de zoodanigen, die geacht worden in Christus te zijn ingelijfd, en erfgenamen des Koninkrijks te zijn."

De roeping is geene «trekking", zooals de Schrift daarvan spreekt, want men *trekt* den onwillige, men *roept* dengene die komen *kan*. «Trekken" past op onwedergeborenen, «roepen" spreekt den zondaar zelven toe, en rekent er op, dat hij komen kan. (Werk v. d. H. Geest" II 187.) Doch de wedergeborene kan soms jaren lang onder de prediking verkeeren, zonder dat hij nog opstaat, tot bekeering komt en Christus over zich laat lichten. Daarvoor dient de roeping.

Deze leer is in strijd met de *Geref. Belijdenisschriften*. Als er in den *Catechismus* sprake is „van des menschen verlossing", wordt eerst gewezen op de noodzakelijkheid van een Middelaar (Zondag 5); dan op de noodzakelijkheid van een oprecht geloof, «hetwelk de H. Geest, *door het Evangelie*, in mijn hart werkt" (Zondag 7). En in Zondag 25 wordt gesproken van den H. Geest, «die het geloof in onze harten werkt *door de verkondiging des Heiligen Evangelies*", en dat geloof is het geloof, hetwelk «ons Christus en al zijne weldaden deelachtig maakt." Hier wordt dus duidelijk geleerd, dat door middel van de prediking het geloof des harten wordt *gewerkt*; zoodat de roeping niet slechts is om het geloof, dat als geloofsvermogen er reeds is, *in werking* te brengen en tot *bewustzijn* te verheffen.

Wanneer er in de *Belijdenis* gesproken wordt «van de wederoprichting van den gevallen mensch", Art. 17, wijst zij er op, hoe God «zichzelven begeven heeft om hem, (den gevallen mensch) te zoeken, toen hij al bevende voor Hem vlood, en heeft hem getroost, belovende hem zijn Zoon te geven, die worden zou van eene vrouw". De wederoprichting begon dus met de roeping van den gevallen mensch. Vergelijke men hierbij «slechts wat in Zondag 6 vr. 19 wordt geregd: «dat God zelf eerst in het paradijs het heilige Evangelie heeft geopenbaard, en daarna door de patriarchen en profeten heeft laten verkondigen". Er is immers geen bewijs voor het gevoelen, dat Adam, toen hij voor God al bevende vlood, reeds wedergeboren *was*, en het geloofsvermogen reeds *had*, en alleen nog maar door God geroepen werd, om tot bewustzijn er van te komen. — In Art. 24 wordt uitdrukkelijk gezegd: «Wij gelooven dat dit waarachtig geloof in den mensch *gewrocht zijnde* door *het gehoor des Woords Gods*, en de werking des H. Geestes, hem *wederbaart* en maakt tot een nieuwen mensch *en* doet hem leven in een nieuw leven". En verder: »Zoo is het dan onmogelijk, dat dit heilige geloof ledig zij in den mensch enz.". Waaruit duidelijk blijkt, dat eerst het geloof wordt gewrocht, door het woord, en onmiddellijk daarop de wedergeboorte, waaraan de bekeering of heiligmaking weer verbonden is; terwijl weersproken wordt, dat het geloof, in vermogen aanwezig zijnde, jarenlang, zelfs nog onder de prediking, ledig zou kunnen zijn in den mensch.

In de *Vijf Art. tegen de R.* wordt in Hoofdst. I geleerd, dat alle menschen in vloek en ellende neerliggen; dat God echter Zijn Zoon gezonden heeft, «opdat een iegelijk die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe", en «opdat *de menschen* tot het geloof *worden gebracht*, zendt God goedertierenlijk *verkondigers* van deze zeer blijde boodschap tot wien Hij wil en wanneer Hij wil, *door wier dienst* de *menschen* geroepen worden tot bekeering en het geloof in Christus, den gekruiste". «Die dit Evangelie niet gelooven, op die *blijft* de toorn Gods; maar die het aannemen .. *die werden* door Hem van den toorn Gods en van het verderf verlost en met het eeuwige leven begaafd".

In III en IV, 8, 9, 10 en 11 heet het: «Voorts wanneer God dit Zijn welbehagen in de uitverkorenen uitvoert, en de ware bekeering in hen werkt, zoo is het, dat Hij niet alleen het Evangelie hun uiterlijk doet predikea, en hun verstand krachtiglijk door den H. Geest verlicht.... maar Hij dringt ook in tot de binnenste deelen des menschen met de krachtdadige werking desselven *wederbarende Geestes*". Hier is dus sprake van de werking des Geestes tot *wederbaring* onder de prediking.

Dit blijkt nog duidelijker in § 12, waar het werk des Geestes onder de prediking genoemd wordt: «die wedergeboorte, die vernieuwing, *nieuwe schepping, opwekking van de dooden* en levendmaking", en *deze* wordt in ons niet teweeg gebracht door middel van de uiterlijke prediking *alleen*, maar enz. (ook § 17.)

Hieruit blijkt duidelijk dat onze Vaders de roeping willen tot wederbaring van zondaren, op wie nog de vloek en toorn Gods ligt, en tot het geloof, dat met Christus vereenigt en zijne weldaden deelachtig maakt. Zij wilden de prediking ook aan geestelijk dooden. Dat dezen niet konden hooren, hindere den prediker niet, omdat God machtig is, onder de prediking de ooren te openen; al doet Hij het ook slechts aan de uitverkorenen. — Dat wedergeborenen en die het geloofsvermogen beritten jarenlang onbekeerd onder de prediking kunnen leven, staat nergens in de Belijdenisschriften, (Art. 24), en is in strijd met den aard van het nieuwe leven en met de ervaring. Waar leven *is* komt beweging, zoodra het bewustzijn in kindschen leeftijd ontwaakt; al is dat leven niet altijd even duidelijk.

En wat leert *de H. Schrift* in deze?

Zij leert wel, dat er van kindsaf wedergeboren kunnen zijn, en dat dezulken later door Woord en Geest tot meerdere openbaring en heldertheid komen; doch zij leert tevens duidelijk, dat de roeping niet alleen is een tot bewustzijn roepen, maar ook geschiedt tot onwedergeborenen ter levendmaking. Immers «De Heere roept de dingen die niet zijn, alsof zij waren". (Rom. 4 : 17.) «Hij spreekt, en het is er; Hij gebiedt, en het staat er". (Ps. 33 : 9) En dat niet alleen bij de schepping, bij de opwekking en de opstanding der dooden, maar ook in het geestelijke. Het Evangelie moet gepredikt worden «aan *alle* creaturen", en dus niet alleen aan de reeds wedergeborenen en uitverkorenen. Paulus zegt in 1 Cor. 1 : 21 dat het Gode behaagd heeft «door de dwaasheid der prediking zalig te maken". Tot dat zalig maken door de prediking behoort toch zeker ook de werking van de wedergeboorte en het geloofsvermogen; want Petrus zegt 1 Petr. 1 : 23 « Gij die wedergeboren zijt ... door het levende en eeuwig blijvend woord van God". En dat door dat «woord" niet te verstaan is *het* Woord, de Zoon, blijkt uit Vs. 25 «maar het woord des Heeren blijft in der eeuwigheid, en dat is het woord dat onder u verkondigd is". Daarom zegt ook Paulus Rom. 10 : 4 «het geloof is uit het gehoor" en «hoe zullen zij gelooven zonder die hun prediken". Tot dat gelooven is aan hen verheerlijkt de kracht, die Hij gewrocht heeft in Christus, als Hij hem uit de dooden heeft opgewekt (Efez 1 : 19, 20). Petrus zegt dat God het uitverkoren geslacht «uit de duisternis geroepen heeft tot zijn wonderbaar licht (1 Petr. 2 : 9), en in Rom. 8 : 30 volgt de roeping onmiddellijk op de verordineering. Jezus zelf zegt (Joh. 5 : 25) «De ure komt en is nu, wanneer de *dooden* zullen *hooren* de stem des Zoons Gods, en die ze gehoord hebben zullen leven" (Zie de Kantteekenaren op dezen tekst). Zelfs de tekst, door Dr. Kuyper voor zijn gevoelen aangehaald (Efez. 5 : 24) spreekt hem tegen: «Ontwaakt, gij die slaapt, en staat op uit de dooden". Dat «slapen" was een *dood* zijn, en dat «ontwaken" een opstaan uit de dooden, en dus niet tot bewustzijn komen van een slapende, maar een levend worden van een doode.

En wat nu aangaat die centrale wedergeboorte in het lichaam (corporatief) en niet persoonlijk individueel), en dat centrale bewustzijn, — daarvan zegt niet alleen de Schrift niets, maar zij leert zelfs het tegenovergestelde, als zij telkens spreekt van «zoovelen", «een iegelijk" «wie" enz., als er van wedergeboorte, geloof, bekeering enz. sprake is. Wij wijzen alleen op Jezus' woord tot Nicodemus (Joh. 3 : 3, 5, 7,): „Gijlieden", — en dat gold hier de Joden, het Verbondsvolk, allereerst — «moet wedergeboren worden". Dat «centrale" is niet aan de Schrift ontleend, maar vloeit kennelijk voort uit des Hoogleeraars wijsgeerig uitgangspunt: één organisme van al het bestaande; één organisme der wetenschap; één organisme der herboren menschheid, en dus ook één werk der wedergeboorte enz. centraal in dat éene organisme.

Wij vinden ook deze leer van Dr. Kuyper *gevaarlijk* voor de Geref. Kerken, en wel:

a. Omdat daardoor de bediening des Woords voor een deel aan hare bestemming wordt ontrukt, en hare beteekenis ten deele verliest. Als immers de roeping alleen dient tot het wekken van het bewustzijn des nieuwen levens, en het in werking brengen van het geloofsvermogen, dan moet volgen, dat de prediking alleen is voor *begenadigden*, en niet om zalig te maken wat verloren is, wat nog onwedergeboren is.

b. Deze leer onderwerpt inderdaad Gods vrijmacht aan een stelsel, uit het abstracte denken geboren, en niet aan de H. Schrift ontleend. Immers zij laat niet toe, dat God aan gedoopten, of aan de kinderen der gemeente, die uitverkoren zijn, op lateren leeftijd de genade der wedergeboorte verheerlijkt. Wie van hen uitverkoren zijn, *moeten* ook wedergeboren en met het geloofsvermogen begiftigd ter wereld komen; alleen de bekeering in den zin van bewustworden kan later nog gewerkt. — Wel wijst Dr. Kuyper, om dit bezwaar te omgaan, («Werk v. d. H. Geest" II 156) op «een *geheimzinnigen achtergrond*, op een wonderbaar werk Gods, dat achter dit alles schuilt, en op een ondoorgrondelijk mysterie, zonder hetwelk dit alles niets is". Doch wij kunnen dien achtergrond niet zien; en wordt niet aan 't licht gebracht uit de Dordtsche leerregels Art. 12 v. het 3de en 4de Hoofdstuk, door Z.H.G. aangehaald; want daar staat alleen, dat God de wedergeboorte *zonder ons* in ons wekt, en daarover is geen verschil; terwijl er uitdrukkelijk bij staat: *niet* door middel van de uiterlijke predikatie *alleen*". Dus toch wel door middel van de prediking, ofschoon *niet alleen*: immers door toepassing des Geestes, wat weer niet betwist wordt.

c. Deze leer leidt tot zorgeloosheid in de gemeente, omdat de hoorders bij die leer moeten denken, dat wie nog niet wedergeboren *is*, door de prediking ook niet wedergeboren *wordt*, en wie nog in de zonde, onbekeerlijk, leeft, — zelfs jaren lang in de zonde voortleeft — toch wel wedergeboren kan zijn, en . . . dus ook wel in den hemel zal komen, omdat wedergeborenen niet verloren gaan. Welk gevoelen versterkt wordt, omdat de prediker, niet rekenende met onwedergeborenen, zelfs niet vermaant tot wedergeboorte, noch om de wedergeboorte van nog doode leden in de gemeente bidt.

d. Deze leer leidt tot de stelling, dat het menschelijk geslacht uitverkoren, gerechtvaardigd enz. *is*; dat het menschelijk geslacht met één centraal leven en één centraal bewustzijn, centraal, of corporeel, van eeuwigheid is wedergeboren; dat de leden van dat organisch geheel met het wedergeboren leven en het geloofsvermogen geboren worden; dat God dus *in den tijd*, wat het *wezen* der zaligmaking aangaat, werkelijk *niets* werkt: Hij laat alleen te voorschijn treden en tot bewustzijn komen, wat reeds van eeuwigheid *werkelijk* — niet in het besluit — maar werkelijk *is*. Dat riekt naar het pantheistisch determinisme.

(Slot volgt.)

Centrale Diaconale Conferentie.

De achtste Centrale Diaconale Conferentie der Gereformeerde kerken in dezen lande vergaderde Dinsdag 5 Mei jl. te Assen, in het kerkgebouw der Gereformeerde kerk, daartoe welwillend door Assen's kerkeraad afgestaan. De WelEerw. Heer A. M. Donner, predikant te Assen, had de vriendelijkheid de vergadering te dienen van advies, en de hartelijke ontvangst, die de Conferentie te beurt viel, was eene van de oorzaken, dat, hoewel de Diaconieën niet zeer talrijk vertegenwoordigd waren, deze conferentie zoo uitnemend slaagde.

Na het lezen van 2 Corinthe 9 en het zingen van Psalm 86 vs. 4 en 6, opende de voorzitter Br. B. J. Lindeboom van Amsterdam de vergadering met gebed, heette de aanwezige broeders welkom, en na het lezen der notulen van de vorige vergadering, werd punt 1 van de agenda aan de orde gesteld, luidende:

«Hoe te handelen met het onderhoud van minderjarige kinderen, die vernieuwing, *nieuwe schepping, opwekking van de dooden* en levendmaking", en *deze* wordt in ons niet teweeg gebracht door middel van de uiterlijke prediking *alleen*, maar enz. (ook § 17.)

Hieruit blijkt duidelijk dat onze Vaders de roeping willen tot wederbaring van zondaren, op wie nog de vloek en toorn Gods ligt, en tot het geloof, dat met Christus vereenigt en zijne weldaden deelachtig maakt. Zij wilden de prediking ook aan geestelijk dooden. Dat dezen niet konden hooren, hindere den prediker niet, omdat God machtig is, onder de prediking de ooren te openen; al doet Hij het ook slechts aan de uitverkorenen. — Dat wedergeborenen en die het geloofsvermogen beritten jarenlang onbekeerd onder de prediking kunnen leven, staat nergens in de Belijdenisschriften, (Art. 24), en is in strijd met den aard van het nieuwe leven en met de ervaring. Waar leven *is* komt beweging, zoodra het bewustzijn in kindschen leeftijd ontwaakt; al is dat leven niet altijd even duidelijk.

En wat leert *de H. Schrift* in deze?

Zij leert wel, dat er van kindsaf wedergeboren kunnen zijn, en dat dezulken later door Woord en Geest tot meerdere openbaring en heldertheid komen; doch zij leert tevens duidelijk, dat de roeping niet alleen is een tot bewustzijn roepen, maar ook geschiedt tot onwedergeborenen ter levendmaking. Immers «De Heere roept de dingen die niet zijn, alsof zij waren". (Rom. 4 : 17.) «Hij spreekt, en het is er; Hij gebiedt, en het staat er". (Ps. 33 : 9) En dat niet alleen bij de schepping, bij de opwekking en de opstanding der dooden, maar ook in het geestelijke. Het Evangelie moet gepredikt worden «aan *alle* creaturen", en dus niet alleen aan de reeds wedergeborenen en uitverkorenen. Paulus zegt in 1 Cor. 1 : 21 dat het Gode behaagd heeft «door de dwaasheid der prediking zalig te maken". Tot dat zalig maken door de prediking behoort toch zeker ook de werking van de wedergeboorte en het geloofsvermogen; want Petrus zegt 1 Petr. 1 : 23 « Gij die wedergeboren zijt ... door het levende en eeuwig blijvend woord van God". En dat door dat «woord" niet te verstaan is *het* Woord, de Zoon, blijkt uit Vs. 25 «maar het woord des Heeren blijft in der eeuwigheid, en dat is het woord dat onder u verkondigd is". Daarom zegt ook Paulus Rom. 10 : 4 «het geloof is uit het gehoor" en «hoe zullen zij gelooven zonder die hun prediken". Tot dat gelooven is aan hen verheerlijkt de kracht, die Hij gewrocht heeft in Christus, als Hij hem uit de dooden heeft opgewekt (Efez 1 : 19, 20). Petrus zegt dat God het uitverkoren geslacht «uit de duisternis geroepen heeft tot zijn wonderbaar licht (1 Petr. 2 : 9), en in Rom. 8 : 30 volgt de roeping onmiddellijk op de verordineering. Jezus zelf zegt (Joh. 5 : 25) «De ure komt en is nu, wanneer de *dooden* zullen *hooren* de stem des Zoons Gods, en die ze gehoord hebben zullen leven" (Zie de Kantteekenaren op dezen tekst). Zelfs de tekst, door Dr. Kuyper voor zijn gevoelen aangehaald (Efez. 5 : 24) spreekt hem tegen: «Ontwaakt, gij die slaapt, en staat op uit de dooden". Dat «slapen" was een *dood* zijn, en dat «ontwaken" een opstaan uit de dooden, en dus niet tot bewustzijn komen van een slapende, maar een levend worden van een doode.

En wat nu aangaat die centrale wedergeboorte in het lichaam (corporatief) en niet persoonlijk individueel), en dat centrale bewustzijn, — daarvan zegt niet alleen de Schrift niets, maar zij leert zelfs het tegenovergestelde, als zij telkens spreekt van «zoovelen", «een iegelijk" «wie" enz., als er van wedergeboorte, geloof, bekeering enz. sprake is. Wij wijzen alleen op Jezus' woord tot Nicodemus (Joh. 3 : 3, 5, 7,): „Gijlieden", — en dat gold hier de Joden, het Verbondsvolk, allereerst — «moet wedergeboren worden". Dat «centrale" is niet aan de Schrift ontleend, maar vloeit kennelijk voort uit des Hoogleeraars wijsgeerig uitgangspunt: één organisme van al het bestaande; één organisme der wetenschap; één organisme der herboren menschheid, en dus ook één werk der wedergeboorte enz. centraal in dat éene organisme.

Wij vinden ook deze leer van Dr. Kuyper *gevaarlijk* voor de Geref. Kerken, en wel:

a. Omdat daardoor de bediening des Woords voor een deel aan hare bestemming wordt ontrukt, en hare beteekenis ten deele verliest. Als immers de roeping alleen dient tot het wekken van het bewustzijn des nieuwen levens, en het in werking brengen van het geloofsvermogen, dan moet volgen, dat de prediking alleen is voor *begenadigden*, en niet om zalig te maken wat verloren is, wat nog onwedergeboren is.

b. Deze leer onderwerpt inderdaad Gods vrijmacht aan een stelsel, uit het abstracte denken geboren, en niet aan de H. Schrift ontleend. Immers zij laat niet toe, dat God aan gedoopten, of aan de kinderen der gemeente, die uitverkoren zijn, op lateren leeftijd de genade der wedergeboorte verheerlijkt. Wie van hen uitverkoren zijn, *moeten* ook wedergeboren en met het geloofsvermogen begiftigd ter wereld komen; alleen de bekeering in den zin van bewustworden kan later nog gewerkt. — Wel wijst Dr. Kuyper, om dit bezwaar te omgaan, («Werk v. d. H. Geest" II 156) op «een *geheimzinnigen achtergrond*, op een wonderbaar werk Gods, dat achter dit alles schuilt, en op een ondoorgrondelijk mysterie, zonder hetwelk dit alles niets is". Doch wij kunnen dien achtergrond niet zien; en wordt niet aan 't licht gebracht uit de Dordtsche leerregels Art. 12 v. het 3de en 4de Hoofdstuk, door Z.H.G. aangehaald; want daar staat alleen, dat God de wedergeboorte *zonder ons* in ons wekt, en daarover is geen verschil; terwijl er uitdrukkelijk bij staat: *niet* door middel van de uiterlijke predikatie *alleen*". Dus toch wel door middel van de prediking, ofschoon *niet alleen*: immers door toepassing des Geestes, wat weer niet betwist wordt.

c. Deze leer leidt tot zorgeloosheid in de gemeente, omdat de hoorders bij die leer moeten denken, dat wie nog niet wedergeboren *is*, door de prediking ook niet wedergeboren *wordt*, en wie nog in de zonde, onbekeerlijk, leeft, — zelfs jaren lang in de zonde voortleeft — toch wel wedergeboren kan zijn, en . . . dus ook wel in den hemel zal komen, omdat wedergeborenen niet verloren gaan. Welk gevoelen versterkt wordt, omdat de prediker, niet rekenende met onwedergeborenen, zelfs niet vermaant tot wedergeboorte, noch om de wedergeboorte van nog doode leden in de gemeente bidt.

d. Deze leer leidt tot de stelling, dat het menschelijk geslacht uitverkoren, gerechtvaardigd enz. *is*; dat het menschelijk geslacht met één centraal leven en één centraal bewustzijn, centraal, of corporeel, van eeuwigheid is wedergeboren; dat de leden van dat organisch geheel met het wedergeboren leven en het geloofsvermogen geboren worden; dat God dus *in den tijd*, wat het *wezen* der zaligmaking aangaat, werkelijk *niets* werkt: Hij laat alleen te voorschijn treden en tot bewustzijn komen, wat reeds van eeuwigheid *werkelijk* — niet in het besluit — maar werkelijk *is*. Dat riekt naar het pantheistisch determinisme.

(Slot volgt.)

Centrale Diaconale Conferentie.

De achtste Centrale Diaconale Conferentie der Gereformeerde kerken in dezen lande vergaderde Dinsdag 5 Mei jl. te Assen, in het kerkgebouw der Gereformeerde kerk, daartoe welwillend door Assen's kerkeraad afgestaan. De WelEerw. Heer A. M. Donner, predikant te Assen, had de vriendelijkheid de vergadering te dienen van advies, en de hartelijke ontvangst, die de Conferentie te beurt viel, was eene van de oorzaken, dat, hoewel de Diaconieën niet zeer talrijk vertegenwoordigd waren, deze conferentie zoo uitnemend slaagde.

Na het lezen van 2 Corinthe 9 en het zingen van Psalm 86 vs. 4 en 6, opende de voorzitter Br. B. J. Lindeboom van Amsterdam de vergadering met gebed, heette de aanwezige broeders welkom, en na het lezen der notulen van de vorige vergadering, werd punt 1 van de agenda aan de orde gesteld, luidende:

«Hoe te handelen met het onderhoud van minderjarige kinderen, die in de ouders begrepen zijn; vandaar dat de kerk wel op de ouders, maar op de kinderen hoegenaamd geen invloed kan uitoefenen. En wanneer nu de ouders een anderen weg willen bewandelen, en hunne onmondige kinderen b.v. in eene andere kerk willen laten overschrijven, dan kan de kerk, waartoe zij behooren, daaraan niets doen; valt dus het hoofd weg, dan valt het geheele lichaam mede. Bij Br. Sluiter van Harlingen rijst de vraag: moet men met dergelijke zaken niet zeer voorzichtig omgaan? En zijn die kinderen krachtens den doop niet in het verbond Gods begrepen? Ds. E. Prinsen kan in deze met zijn college niet meêgaan, en betoogt, dat het de roeping der kerk is, aanhoudend op die kinderen acht te geven en ze nimmer los te laten. Br. G. Struik, van Enkhuizen, deelt volkomen de beschouwing van Ds. Donner, waarop ZEerw. repliceerende zegt, dat zijns inziens de kerkeraad rechtens de bevoegdheid heeft, dusdanige kinderen los te laten; maar wil hij dat niet, dan neemt een dusdanige kerkeraad zeer zeker een hoog standpunt in, waarom hij als resolutie het volgende in overweging geeft:

«De Centrale Diaconale Conferentie, de kerkrechterlijke quaestie daartatende die in punt 1 van de agenda ligt, spreekt ten opzichte van genoemd punt uit, dat het zeer te waardeeren valt, en dies aan te bevelen, zoo Diaconieën minderjarige kinderen van behoeftige ouders, die afgesneden zijn, lang stoffelijken en geestelijken weg zoeken blijven te bearbeiden."

Deze resolutie wordt unaniem aangenomen.

Punt 2. «De Centrale Diaconale Conferentie verzoeke aan alle classicale vergaderingen, dat de navraag art. 41 Dordtsche Kerkenorde voortaan hoofdelijk kerk voor kerk plaats vinde."

(Leeuwarden A) wordt ingeleid en toegelicht door Br. A. de Walle van Leeuwarden. Uit de toelichting blijkt, dat Leeuwarden eene klacht heeft over de wijze van kerkvisitatie, die in sommige plaatsen gehouden wordt, en verder, dat, wanneer art. 41 aan de orde komt, inzonderheid diaconalia betreffende, de tijd dan zoo goed als verstreken is, en de navraag alsdan geheel achterwege blijft. Dit cuvel wil Leeuwarden gaarne zien verdwijnen, want wanneer de navraag behoorlijk kerk voor kerk plaats vindt, dan zouden er vele misstanden in verschillende Friesche Diaconieën ontdekt worden, die, zooals thans de visitatie geschiedt, onmogelijk aan het licht kunnen komen. Br. Struik spreekt zijne bevreemding uit, dat in sommige plaatsen van Friesland de kerkvisitatie zoo onvolledig is, doch door de conferentie kan den kerkrechterlijken weg niet worden inge